

Asia: VN/6433/2019

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

THL pitää ehdotusta lapsen oikeuksia edistävänä. Lasten turvallisuutta tosin lisäisi se, että rikostaustan selvittäminen olisi velvollisuus myös lyhyemmissä työsuhteissa. THL kuitenkin on samaa mieltä esityksen kanssa siitä, että joissakin akuuteissa tilanteissa rekrytoinnin on tarpeen tapahtua lyhyellä varoitusajalla, jolloin rikostaustan selvittäminen riittävän nopeasti ei ole mahdollista.

Vuodesta 2014 voimassa ollut laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä (148/2014) sisältää vapaaehtoistoiminnan järjestäjän oikeuden tarkistaa vapaaehtoisten henkilöiden rikostausta, jos toimintaan kuuluu olennaisesti toimintaa alaikäisten kanssa. Oikeusrekisterikeskuksen ilmoittamien määrien mukaan oikeutta on kuitenkin käytetty huomattavasti vähemmän kuin alun perin oletettiin. On siis perusteltua seurata tarkoin myös nyt käsillä olevien muutosehdotusten vaikutusta siihen, kuinka paljon alle kolmen kuukauden työtehtäviä varten tullaan pyytämään rikostaustaote.

Perustelut

YK:n lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 59-60/1991) 19 artikla velvoittaa jäsenvaltioita suojelemaan lapsia kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä sekä hyväksikäytöltä mukaan lukien seksuaalinen hyväksikäyttö. Tämän toteuttamiseksi valtiolla on velvollisuus ryhtyä muun muassa lainsäädännöllisiin toimiin lapsen suojelemiseksi. Artiklan 34 mukaan lasta tulee suojella kaikilta seksuaalisen riiston ja hyväksikäytön muodoilta. On myös huomioitava 3 artikla ja yleissopimuksen läpäisevä periaate lapsen edun ensisijaisuudesta kaikessa päätöksenteossa. THL katsoo, että ehdotus lisäisi keinoja suojella lasta, ja olisi siten myös lapsen edun mukainen.

Hallituksen esitysluonnoksessa on tuotu esille myös lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan tehty Euroopan neuvoston yleissopimus (ns. Lanzaroten sopimus, SopS 88/2011). Sen 5 artiklan 3. kohdan mukaan valtiolla on velvollisuus ryhtyä tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin varmistaakseen, ettei lasten seksuaalisesta riistosta tai seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomittuja voi pyrkiä ammatteihin, joihin sisältyy säännöllistä yhteydenpitoa lapsiin.

Lisähuomiot

THL kiinnittää vielä huomiota puutteisiin, joita jää lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisen mahdollisuuksiin. Esitysluonnoksessa mainitaan työ- ja elinkeinoministeriön vuonna 2013 teettämä tutkimus rikostaustan selvittämismenettelyä koskevan lainsäädännön toimivuudesta ja kehittämistarpeista. Epäkohtana pidettiin, ettei laki velvoita eikä oikeuta tarkistamaan työ- ja virkasuhteessa olevien rikostaustoja työsuhteen kestäessä. Tähän ovat kiinnittäneet huomiota myös muut tahot, esimerkiksi lapsiasiavaltuutettu (Lapsiasiavaltuutetun kertomus eduskunnalle 2018, https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kertomus/Documents/K_5+2018.pdf).

THL pitää toisena puutteena sitä, ettei lakia sovelleta itsenäisiin ammatinharjoittajiin sosiaali- ja terveydenhuollossa. Esimerkiksi lasten kanssa läheisessä kontaktissa olevien, vammaisten lasten kuntoutukseen osallistuvien, rikostaustaa ei ole mahdollista selvittää, jos henkilö on ammatinharjoittaja. Esimerkkinä mainittakoon myös itsenäiset lastenhoitopalvelujen tuottajat ammatinharjoittajina (yksityinen ammatinharjoittaja, joka tarjoaa perheille lastenhoitoapua, ja jää lapsen kanssa ilman vanhempien läsnäoloa).

Lisäksi on tullut esille tapauksia, joissa vammaispalvelulain nojalla järjestetyissä taksikuljetuksissa kuljettajan epäillään käyttäneen hyväksi alaikäistä kuljetettavaa. On tärkeä selvittää, miten paremmin voidaan selvittää kuljettajan rikostausta. Taksilupaa varten selvitetään rikostausta, mutta sen jälkeen annetut tuomiot eivät siihen vaikuta. THL viittaa edellä mainittuun epäkohtaan, ettei muissakaan ammateissa ole mahdollista saada tietoa annetuista tuomioista työsuhteen tai toiminnan aloittamisen jälkeen.

Nyt käsillä olevassa esitysluonnoksessa ei ole perusteltu, miksei näitä muita epäkohtia ole otettu tarkasteluun. Olisikin syytä tehdä puolueeton ja riippumaton selvitys lain kattavuudesta lasten turvallisuuden näkökulmasta. Tämä sopisi Lanzaroten sopimuksen toimeenpanosuunnitelman valmistelua ja seurantaa varten asetetun työryhmän pohdittavaksi (<https://stm.fi/hanke?tunnus=STM147:00/2020>).

Pääjohtaja Markku Tervahauta

Johtaja Eila Linnanmäki

Tervo Jaana
Terveysten ja hyvinvoinnin laitos THL